

Similariteit of overeenkomst?

Het naast elkaar voortbestaan van geheel uiteenlopende soorten van sociale wetenschappers weerspiegelt zich in de aanwezigheid van diverse dialecten. In de welzijnssector gebruikt men de sosjologie om vanuit de basis te werken aan de achtergestelde situatie van onderliggende groepen. Beleidsfiguren geven elkaar het groene licht om het voortouw te nemen bij een optimalisering van de fundamentele discussie over de legitimering van innovatieprojectvoorstellen. Computer-jongens houden zich bezig met statements, string-manipulaties en andere features van een FORTRAN-standaard voor een nieuwe compiler; men kan het allemaal in het manual over de conversie nalezen.

Maar ook èchte sociologen hebben een geheel eigen taalgebruik. In een recent proefschrift* komt men de volgende aardige hypothese tegen: 'Hoe geringer de gepercipieerde similariteit tussen de standaard waarop een inkongruentie is gebaseerd en de standaard ten opzichte van hetzelfde object van (significante) anderen, des te eerder/meer vindt inkongruëntiereductie plaats door verandering van de standaard in de richting van de cognitie, en wel eerder/meer naarmate de cognitie waarop de inkongruentie is gebaseerd centraler is, en/of de perceptie van mogelijkheden tot aanpassing van de werkelijkheid (gedrag of omstandigheid) aan de standaard waarop de inkongruentie gebaseerd is, geringer (minder centraal) is'.

Nòg een keer lezen helpt echt niet!

De argumenten die men gewoonlijk ter verdediging van een dergelijk geheimschrift aantreft zijn steevast: waar maak je je druk over; iedereen – inclusief metselaars en kraandrijvers – heeft een vaktaal, waarom wij dan

* F. Tazelaar, *Mentale incongruenties, sociale restricties, gedrag; een onderzoek naar de beroeps participatie van gehuwde vrouwelijke academici*, Utrecht, 1980. Het is zonder meer mogelijk om deze en andere hypothesen uit deze overigens voortreffelijke dissertatie in gewoon Nederlands te vertalen.

niet? En bovendien, een vaktaal is nodig om misverstanden uit te sluiten en de nauwkeurigheid te vergroten.

Nu is het voorkomen van misverstand en het bereiken van een grote precisie uiteraard een eis voor elke wetenschap. De vraag is natuurlijk: hoe voldoe ik aan die eisen zonder het mijn lezers overbodig moeilijk te maken. Het spreken in een 'variabelentaal', het gebruik van termen aan andere wetenschappen (wiskunde, economie e.d.) ontleend, de overvloed aan theoretische begrippen (socialisatie, cohesie, interactie e.d.) maken bijv. de sociologentaal al moeilijk genoeg.

Nederlanders menen vaak een vaktaal te moeten construeren door zoveel mogelijk woorden uit een vreemde taal over te nemen, eventueel na een misplaatste poging tot vernederlandsing (similarity wordt similariteit) waardoor het alleen maar erger wordt.

Over het hoofd wordt gezien dat die woorden in de taal van herkomst geen wetenschappelijke betekenis hebben, maar gewone woorden uit de dagelijkse omgangstaal zijn. Ook hebben sommigen de gewoonte om klakkeloos termen over te nemen die eens een keer door een of andere wetenschapper, die origineel wilde zijn, geïntroduceerd werden (zoals 'standaard' en 'incongruentie' in het bovenstaande afschrikwekkende voorbeeld. Dergelijke termen hebben de verhullende werking van niet nauwkeurig gedefinieerde symbolen. De onderzoeker kan zich verschuilen achter de 'surplus-waarde' die hij, als de discussie te lastig wordt, aan zo'n term kan geven: een pure immuniseringsstrategie!

Een vaktaal vereist een eenduidig woordgebruik; er is niets tegen om gewone Nederlandse woorden te gebruiken. Eenmaal gedefinieerd zijnde is elk misverstand uitgesloten. De voordelen daarvan zijn dat auteurs minder gelegenheid hebben zich onkwetsbaar te maken doordat ze zich kunnen beroepen op de specifieke terminologie van een of andere autoriteit (als men gedwongen is een goede vertaling te zoeken blijkt er immers vaak méér overeenkomst met al langer bestaande begrippen te zijn dan de auteur suggereert); er gaat minder tijd verloren met het lezen van publikaties; eindeloze interpretatiediscussies kunnen worden voorkomen doordat minder de mogelijkheid bestaat zich achter verbale rookgordijnen te verschuilen; méér mensen kunnen de capriolen van ons, sociale wetenschappers volgen, wat in ieder geval voor ons – en misschien ook wel voor die mensen – alleen maar nuttig is.

P. G. Swanborn

